

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**Правове регулювання діяльності адміністративних судів
в Україні**

Кваліфікаційна робота (проєкт)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка IV курсу 10-482 група

Спеціальності: 081 Право

Освітньо-професійної програми «Право»

Світайло Елла Сергіївна

Керівник к.ю.н., доц. Шевченко Н.Л

Рецензент д.ю.н.Спіцина Г.О

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 Теоретичні основи організації діяльності адміністративних судів в Україні.....	6
1.1 Поняття про адміністративне судочинство.....	6
1.2 Загальна характеристика законодавства про адміністративне судочинство в Україні.....	9
РОЗДІЛ 2 Правові основи організації діяльності адміністративних судів в Україні.....	13
2.1 Межі юрисдикції адміністративних судів.....	13
2.2 Правове регулювання здійснення діяльності адміністративних судів в Україні.....	16
РОЗДІЛ 3 Впровадження зарубіжного досвіду організації діяльності адміністративних судів.....	19
3.1 Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України.....	19
3.2 Зарубіжний досвід організації діяльності адміністративних судів.....	24
ВИСНОВКИ.....	27
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	29

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Державні органи, органи місцевого самоврядування та їхні посадові особи під час здійснення покладених на них повноважень в окремих випадках допускають порушення прав, свобод і законних інтересів громадян та організацій. Рішення та дії (бездіяльність) органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб можуть бути оскаржені до суду. Ці справи розглядаються в порядку адміністративного судочинства.

Надання такої можливості є найважливішою гарантією проти зловживання повноваженнями з боку органів публічної адміністрації, а також забезпечує баланс у системі поділу влади. Ефективне здійснення адміністративного судочинства впливає на діяльність усіх органів виконавчої влади.

Актуальність обраної теми дослідження зумовлена проведеною в країні багатоплановою модернізацією судової системи та адміністративної реформи. Досягнення запланованих результатів неможливе без реалізації конституційної норми про самостійне адміністративне судочинство. Як показує аналіз судової практики, з кожним роком збільшується кількість адміністративних справ, де громадяни все частіше оскаржують рішення, які порушують їхні права, свободи та законні інтереси.

Для сучасної правової держави необхідний не тільки єдиний закон, що встановлює порядок розгляду і вирішення адміністративних справ, важливо також, щоб порядок здійснення адміністративного судочинства являв собою єдиний процес, що враховує особливості спірних матеріально-правових відносин і в той самий час передбачає загальні правила, які характерні для інших видів правосуддя.

Очевидною є необхідність теоретичного дослідження адміністративного судочинства для того, щоб у подальшому виробити основні напрями реформування судової системи та законодавства про адміністративне судочинство. У цьому дослідженні зроблено спробу вивчити адміністративне судочинство як вид правосуддя, як єдиний процес, для якого характерні цілі, завдання та принципи, стадії розгляду справи, своя термінологія.

Стан наукової розробки теми дослідження. Науково-теоретичною основою дослідження теоретико-правових засад функціонування адміністративного судочинства та напрямів їх удосконалення, стали наукові праці таких вчених-адміністративістів, як: В. Авер'янов, Л. Анохіна, А. Апаров, О. Бандурка, В. Бевзенко, С. Безпалько, Л. Берднікова, Ю. Битяк, Т. Біличенко, І. Богомазова, С. Бондарчук, І. Бородін, В. Бринцев, І. Винокурова, М. Віхляєв, Н. Галіцина, Д. Гнап, Н. Губерська, С. Гусаров, О. Джафарова, В. Дорош, О. Дубенко, О. Дубинський, О. Дудка, О. Епель, О. Єресько, М. Жернаков, А. Журавльов, І. Завальнюк, О. Закаленко, І. Ієрусалімова, В. Ільков, О. Іщук, О. Капля, М. Карпа, Е. Катаєва, І. Качур, Х. Кіт, К. Клименко, К. Кобилянський, Н. Коваленко, В. Коваль, Д. Козачук, Т. Коломоець, В. Колпаков, А. Комзюк, В. Кондратенко, А. Коновалова, О. Константи́й, І. Корецький, С. Короєд, В. Котенко, Т. Кравчук, О. Кротюк, О. Кузьменко, Є. Курінний, М. Курко, Н. Кучерук, М. Кучерявенко, Є. Лазнюк, С. Лаптев, Р. Лемеха, Н. Литвин, Д. Лук'янець, Л. Луць, О. Марченко, Р. Мельник, О. Миколенко, Г. Мойсеєнко, Н. Мостова, О. Муза, І. Назаров, А. Осадчий, Л. Павлова, О. Пасенюк, М. Пипяк, Н. Писаренко, В. Пчелін, Я. Рябченко, Л. Савранчук, В. Сажина, О. Сидельніков, О. Скочиляс-Павлів, В. Стефанюк, В. Сьоміна, В. Тильчик, О. Тильчик, Г. Ткач, Е. Трегубов, Т. Фулей, В. Шишкін, Г. Шмідт, М. Штайнкюлер.

Мета дослідження – вивчення теоретико-правових засад регулювання діяльності адміністративних судів в Україні.

Сформульована мета зумовила постановку і вирішення наступних

завдань дослідження:

- подати поняття про адміністративне судочинство;
- здійснити загальну характеристику законодавства про адміністративне судочинство в Україні;
- виокремити межі юрисдикції адміністративних судів;
- узагальнити правове регулювання здійснення діяльності адміністративних судів в Україні;
- проаналізувати європейський досвід адміністративної юстиції і пропозиції для України;
- визначити зарубіжний досвід організації діяльності адміністративних судів.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що складаються у сфері адміністративного судочинства.

Предмет дослідження – правове регулювання діяльності адміністративних судів в Україні.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять у собі шість підрозділів, висновків та списку використаних джерел (42 найменувань). Загальний обсяг роботи – 33 сторінки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційну роботу виконано в контексті наукових досліджень відповідно до Стратегія розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 рр. (затверджено Постановою загальних борів НАПрН України від 26.03.21 р. від 12-21), тематики науково-дослідної роботи кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права Херсонського державного університету «Теоретичні та практичні проблеми розвитку окремих галузей права» (номер державної

реєстрації – 0124U002381). Тему кваліфікаційної роботи затверджено Вченою радою Херсонського державного університету (наказ №199-Д/200-Д від 05.04.2024 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представлені на I-му дискусійному форумі «Право в Україні та ЄС: співвідношення, відмінності та перспективи», організованому ГО УКРАЇНСЬКО-СЛОВАЦЬКИЙ ЦЕНТР ПАРТНЕРСТВА (27 грудня 2020 р., м. Херсон).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки кваліфікаційної роботи знайшли відображення в наступних публікаціях:

Федоришина Т.І Класифікація спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності. Матеріали ІХ наукових читань, присвячені пам'яті академіка В.В. Копейчикова. Київ, 20 листопада 2019 року (готується до друку).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

1.1 Поняття про адміністративне судочинство.

Традиційно основним завданням адміністративного судочинства є захист прав і законних інтересів громадян та організацій від незаконних рішень, дій (бездіяльності) органів державної влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

Адміністративна юстиція як організаційно-правовий механізм, вбудований у систему правової держави, покликана забезпечити підпорядкування публічної адміністрації закону і правосуддю. Її місія – гарантувати приватним особам, що будь-який незаконний акт адміністрації, що порушує їхні права, може бути визнаний судом нечинним [38, с. 184].

Це основоположне завдання впливає з цілей і завдань адміністративної юстиції, спрямованої на припинення зловживань з боку публічної адміністрації. Правильно визначити завдання адміністративного судочинства – означає створити насамперед у громадян упевненість у своїй правовій захищеності. Акцент на захист прав громадян від дій адміністрації має стимулювати антикорупційну модель [2, с. 113].

Перш за все, необхідно розмежувати мету і завдання адміністративного судочинства. У багатьох законодавчих актах мету і завдання вказують разом, без термінологічного поділу. Очевидно, що мета – це образ того явища, стану, якого необхідно досягти; це те, до чого слід прагнути. Досягненню цієї мети сприяють завдання, які уособлюють собою певні етапи в

її досягненні. На практиці в більшості нормативних актів цілі та завдання об'єднуються в одну статтю і не розмежовуються [4, с. 145].

Така точка зору пояснюється тим, що має бути певна кінцева мета, заради досягнення якої будується і функціонує адміністративне судочинство. Такою, на нашу думку, є захист прав, свобод і законних інтересів громадян та організацій. Заради досягнення цієї головної для адміністративного судочинства мети формуються завдання, покликані забезпечити належне здійснення правосуддя, а також підтримання законності в публічній сфері. Основне завдання адміністративного судочинства полягає в судовій перевірці адміністративних правових актів і захисті регульованих ними прав, свобод і юридично значущих інтересів громадян та інших суб'єктів права [29, с. 78].

Таким чином, до завдань адміністративного судочинства в судах загальної юрисдикції слід відносити:

1) завдання, встановлені в Кодексі адміністративного судочинства України (забезпечення доступності правосуддя; правильний і своєчасний розгляд і вирішення адміністративних справ; зміцнення законності та попередження порушень у сфері адміністративних та інших публічних правовідносин);

2) забезпечення відновлення порушених прав громадян і організацій;

3) загальні завдання правосуддя (вирішення спору про право, зміцнення законності в державі) [13, с. 67-68];

Не менш важливим є визначення функцій адміністративного судочинства в судах загальної юрисдикції. Якщо цілі та завдання встановлюються на законодавчому рівні, то функції – явище суто теоретичне.

Для дослідження адміністративного судочинства та прогнозування його подальшого розвитку необхідно, щоб цілі, завдання та функції адміністративного судочинства були чітко визначені, а також окреслено межі цих понять. Загалом, погоджуючись із запропонованою класифікацією функцій

адміністративного судочинства, на наш погляд, слід скоригувати їхній перелік. Так, включаючи до переліку завдань забезпечення законності в діяльності органів державної влади, необхідно виключити з функцій режим забезпечення законності під час здійснення державного управління, оскільки за своїм змістом вони збігаються, і тим самим зникають межі між завданнями і функціями [9, с. 178].

Пропонується виділяти такі функції адміністративного судочинства:

- 1) функція здійснення правосуддя;
- 2) функція здійснення судового контролю;
- 3) функція здійснення адміністративної нормотворчості та нормоконтролю;
- 4) функція застосування правових норм;
- 5) функція попередження [8, с. 27].

Правова система держави будується і функціонує на основі певних ідей, основоположних засад, які пронизують усі галузі права. У теорії держави і права такі ідеї прийнято іменувати принципами. Під принципами права слід розуміти вихідні нормативні керівні засади (імперативні вимоги), що визначають загальну спрямованість правового регулювання суспільних відносин.

Особливу роль відіграють процесуальні принципи, що закріплюють засади здійснення того чи іншого виду судочинства. Адміністративне судочинство, що здійснюється судами загальної юрисдикції, базується на певних принципах [11, с. 255].

Так, за процесуальною належністю принципи адміністративного судочинства в судах загальної юрисдикції поділяються на два види:

- принципи, загальні для адміністративного та цивільного судочинства (можна сказати, що ці принципи притаманні всім процесуальним галузям);
- принципи, характерні тільки для адміністративного судочинства.

До першої групи можна віднести такі принципи: здійснення правосуддя тільки судом, рівність усіх перед законом і судом, поєднання одноосібного і колегіального розгляду, диспозитивності, незалежності суддів, мови судочинства, гласності, змагальності і рівноправності сторін, об'єктивної істини [14, с. 109].

Зазначені принципи встановлюють правові основи здійснення правосуддя в нашій країні, вони повинні знайти своє відображення в усіх видах судочинств, у тому числі при здійсненні адміністративного судочинства.

Під час здійснення адміністративного судочинства виконується функція судового контролю щодо відповідних органів влади. Суд у межах цього виду правосуддя аналізує акти, рішення та дії (бездіяльність) органів влади та їх посадових осіб і за результатами розгляду справи може визнати їх нечинними (незаконними). При цьому суд не має права втручатися в компетенцію органу, дії або рішення якого оскаржуються [20, с. 145].

На наш погляд, розглянуті принципи дають змогу врахувати особливості адміністративно-правових відносин, що існують між сторонами, під час здійснення адміністративного судочинства. Зазначені принципи, безумовно, повинні знайти відображення в чинному законодавстві, що регламентує порядок розгляду адміністративно-правових спорів.

1.2 Загальна характеристика законодавства про адміністративне судочинство в Україні.

Нормативно -правове регулювання організації та діяльності судів адміністративної юстиції спрямоване, головним чином, на легітимацію судової влади в цілому та системи судів адміністративної юстиції, зокрема. У

цьому контексті легітимація системи судів адміністративної юстиції розглядається нами як спосіб унормування правил та процедур адміністративного судочинства, закріплення правових засад організації та здійснення такого судочинства [19, с. 79].

До системи міжнародних актів, що закріплюють стандарти прав людини, безумовно, належить Конвенція про захист прав людини та основних свобод 1950 року. Особливістю Конвенції є встановлення механізму міжнародного контролю, найважливішим елементом якого є діяльність Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ), що розглядає заяви будь-яких осіб, неурядових організацій або груп осіб про порушення положень Конвенції або Протоколів до неї.

Конвенція про захист прав людини та основних свобод закріплює основні міжнародні стандарти у сфері здійснення судочинства, у тому числі адміністративного, зокрема: право на неупереджене та справедливе вирішення будь-якого правового спору, право на доступність та ефективність правосуддя, право на захист від зловживань зі сторони органів державної влади тощо [35, с. 151].

Конституція України визначає основоположні засади організації та функціонування судової влади, забезпечуючи при цьому її легітимацію на вищому правовому рівні. Зокрема, із внесенням доповнень до Конституції України щодо правосуддя, питанням здійснення правосуддя присвячено Розділ VIII.

Спеціальним законом у сфері регулювання організації та діяльності системи судів загальної юрисдикції, включаючи суди адміністративної юстиції, є Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Вказаний закон детально регламентує такі питання, як порядок утворення і ліквідації суду, порядок обрання суддів на адміністративні посади та звільнення з цих посад, види і склад місцевих, апеляційних, вищих спеціалізованих судів, порядок

зайняття посади судді, включаючи порядок проведення добору та призначення на посаду судді місцевого, апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду або Верховного Суду за спеціальною процедурою, порядок підготовки судді для підтримання його кваліфікації, порядок здійснення дисциплінарного провадження щодо судді, а також процедуру його звільнення [30].

Але на даний час основні положення цього Закону, які стосуються адміністративного судочинства, потребують удосконалення. Зокрема, невирішеними є наступні питання: статус Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів; механізм забезпечення виконання рішень органів суддівського самоврядування; обов'язковість урахування Верховною Радою України пропозицій та зауважень, що надаються Радою суддів України стосовно законопроектів, що стосуються діяльності судів, включаючи законопроекти про державний бюджет на відповідний рік тощо.

Визначаючи основні напрями розвитку нормативно-правового регулювання адміністративної юстиції як фактору посилення контролю за законністю публічної влади в Україні, варто нагадати, що у 2005 році Україна створила суди, завданням яких став захист прав і свобод громадян від свавілля держави, її органів та посадових осіб [21, с. 30].

Прийняття 6 липня 2005 року Кодексу адміністративного судочинства України (КАС України) стало новелою в системі національного законодавства і водночас проявом демократичного розвитку нашої держави, яка вперше визнала право людини позиватися з метою захисту своїх прав, свобод та інтересів до суду проти держави в особі відповідних суб'єктів державно-владних повноважень, а також органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб тощо [18].

На сучасному етапі провадження реформи адміністративної юстиції, необхідно констатувати, що чим досконаліша модель адміністративної

юстиції, тим більш гарантованими виглядають ті можливості, що іменуються публічними правами. Адміністративна юстиція дає змогу приватним особам почуватися впевнено із суб'єктами виконавчої влади, і влада розуміє, що її дії є підконтрольними і можуть бути контрольовані судом, і суд буде на боці особи, яка звертатиметься до суду

Юридичною і суспільною практикою вироблені певні форми контролю суспільства над правосуддям, як-от гласність процедури, демократичний порядок формування суддівського корпусу, інформованість суспільства про механізми функціонування судової влади та про ухвалювані нею рішення [42, с. 35].

Наприклад, доступ до зали судового засідання у відкритому процесі — вільний, при цьому ані журналістам, ані іншим присутнім не потрібно отримувати на фото чи відео зйомку дозвіл суду або цікавитись думкою сторін у справі. Таким чином, контроль над функціонуванням судової влади є обов'язковою умовою щодо дотримання законності в системі публічної влади.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ В УКРАЇНІ

2.1 Межі юрисдикції адміністративних судів.

Під юрисдикцією адміністративного суду слід розуміти правовий інститут, що містить сукупність юридичних ознак (властивостей) адміністративної справи, на основі яких закон визначає суд, що має право та зобов'язаний розглянути таку адміністративну справу й вирішити її по суті [22, с. 160].

Створення в Україні системи адміністративних судів привело до виникнення юрисдикційних конфліктів стосовно більшості сфер державного управління, зокрема, адміністрування податків, захисту економічної конкуренції, реєстрації речових прав на нерухоме майно, охорони прав інтелектуальної власності, розпорядження землями державної (комунальної) форми власності тощо [25, с. 201].

Стаття 19 КАС України у частині першій містить норму про те, що «юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах», а далі йде перелік таких спорів [24, с. 93].

У п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС України визначено, що публічно-правовий спір – спір, у якому:

– хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; або

– хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі

законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг;

– або хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи [28, с. 85].

Юрисдикція адміністративних судів поширюється на справи у публічно-правових спорах, зокрема:

1) спорах фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження;

2) спорах з приводу прийняття громадян на публічну службу, її проходження, звільнення з публічної служби;

3) спорах між суб'єктами владних повноважень з приводу реалізації їхньої компетенції у сфері управління, у тому числі делегованих повноважень;

4) спорах, що виникають з приводу укладання, виконання, припинення, скасування чи визнання нечинними адміністративних договорів;

5) за зверненням суб'єкта владних повноважень у випадках, коли право звернення до суду для вирішення публічно-правового спору надано такому суб'єкту законом;

6) спорах щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи процесом референдуму;

7) спорах фізичних чи юридичних осіб із розпорядником публічної інформації щодо оскарження його рішень, дій чи бездіяльності у частині доступу до публічної інформації;

8) спорах щодо вилучення або примусового відчуження майна для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності;

9) спорах щодо оскарження рішень атестаційних, конкурсних, медико-соціальних експертних комісій та інших подібних органів, рішення яких є обов'язковими для органів державної влади, органів місцевого самоврядування, інших осіб;

10) спорах щодо формування складу державних органів, органів місцевого самоврядування, обрання, призначення, звільнення їх посадових осіб;

11) спорах фізичних чи юридичних осіб щодо оскарження рішень, дій або бездіяльності замовника у правовідносинах, що виникли на підставі Закону України «Про особливості здійснення закупівель товарів, робіт і послуг для гарантованого забезпечення потреб оборони», за винятком спорів, пов'язаних із укладенням договору з переможцем переговорної процедури закупівлі, а також зміною, розірванням і виконанням договорів про закупівлю;

12) спорах щодо оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів охорони державного кордону у справах про правопорушення, передбачені Законом України «Про відповідальність перевізників під час здійснення міжнародних пасажирських перевезень» [16, с. 189].

Юрисдикція адміністративних судів не поширюється на справи:

1) що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України;

2) що мають вирішуватися в порядку кримінального судочинства;

3) про накладення адміністративних стягнень, крім випадків, визначених цим Кодексом;

4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) громадського об'єднання, саморегулювальної організації віднесені до його (її) внутрішньої діяльності або виключної компетенції, крім справ у спорах, визначених пунктами 9, 10 частини першої статті 19 КАС України [3, с. 457].

Адміністративні суди не розглядають позовні вимоги, які є похідними від вимог у приватно-правовому спорі і заявлені разом з ними, якщо цей спір

підлягає розгляду в порядку іншого, ніж адміністративне, судочинства і знаходиться на розгляді відповідного суду [6, с. 75].

Таким чином, висновок про належність юридичного спору до адміністративної юрисдикції можна зробити тільки тоді, коли у змісті цього спору будуть присутні п'ять критеріїв:

- суб'єкт владних повноважень;
- адміністративно-правові відносини;
- застосування суб'єктами владних повноважень інструментів діяльності публічної адміністрації;
- сфера діяльності суб'єкта владних повноважень, яка представлена у вигляді публічного адміністрування;
- спірні відносини регулюються нормами адміністративного права з урахуванням застережень щодо особливостей суб'єктів владних повноважень та щодо адміністративно-правових відносин.

Якщо, принаймні, одного з цих критеріїв не буде, можемо робити висновок про відсутність адміністративної юрисдикції.

2.2 Правове регулювання здійснення діяльності адміністративних судів в Україні.

Відповідно до статті 125 Конституції України та статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які визначають систему судоустрою, судоустрій будується за принципами територіальності, спеціалізації та інстанційності. Відповідно, відзначається, що найвищим судом у системі судоустрою є Верховний Суд, а систему судоустрою в Україні складають:

- 1) місцеві суди;

2) апеляційні суди;

3) Верховний Суд [10, с. 25].

Згідно із частиною 5 статті 125 Конституції України передбачено, що з метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Слід відзначити, що саме у процесі реалізації судової реформи адміністративні суди стали конституційними органами, адже їх функціонування було закріплено у Конституції України. Цікаво, що інші спеціалізовані суди (зокрема, господарський) безпосередньо не згадуються в Основному Законі. Це, на нашу думку, може свідчити, що держава виділяє відповідну сферу як надзвичайно важливу для суспільства, і відповідне закріплення на конституційному рівні адміністративних судів додатково свідчить про прагнення закріплення стійких механізмів для ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [39, с. 59].

За пунктом 3 статті 4 КАС України, адміністративний суд – суд, до компетенції якого Кодексом адміністративного судочинства України віднесено розгляд і вирішення адміністративних справ [31, с. 100].

Відповідно до частини 3 статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, визначені процесуальним законом.

Відповідно до частини 1 статті 21 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» місцевими загальними судами є окружні суди, які утворюються в одному або декількох районах чи районах у містах, або у місті, або у районі (районах) і місті (містах).

Саме ці суди виступають першою інстанцією у контексті вирішення публічно-правових спорів. При чому, як ми бачимо з аналізу ст. 20 КАС України, предметна юрисдикція окружних судів (місцевих загальних судів як

адміністративних) носить вичерпний характер і чітко визначена законодавцем, у той час як створені як вияв принципу спеціалізації системи судоустрою окружні адміністративні суди розглядають будь-які адміністративні справи (крім власне тих, що віднесені до компетенції окружного суду), а головним і визначальним критерієм виступає наявність публічно-правового спору [1, с. 78].

Згідно із частиною 3 статті 26 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно апеляційні адміністративні суди, які утворюються у відповідних апеляційних округах. Слід однак врахувати, що апеляційні адміністративні суди також можуть (у окремо встановлених випадках – що впливає з ч. 2-3 ст. 22 КАС) виступати судом першої інстанції.

Частина 2 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» визначає також, що у складі Верховного Суду діє Касаційний адміністративний суд, у якому з урахуванням вимог частини 5 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» обов'язково створюються окремі палати для розгляду справ щодо:

- 1) податків, зборів та інших обов'язкових платежів;
- 2) захисту соціальних прав;
- 3) виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян [34, с. 125].

Враховуючи ч. 2 ст. 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у межах ВС функціонує Велика Палата. У цьому сенсі доволі таки показовими є положення ч. 3 ст. 23 та ч. 3 ст. 292 КАС України, що визначають випадки, коли Велика Палата виступає апеляційною інстанцією щодо рішень ВС.

Таким чином, у результаті інтенсивних законодавчих змін на шляху впровадження судової реформи було створено нову систему судів, уповноважених на здійснення адміністративного судочинства [15, с. 30].

Відповідна модель побудови судоустрою характеризується як низкою позитивних ознак, проте містить також і вади, недоліки у контексті її ефективного функціонування щодо досягнення мети адміністративного судочинства – захисту прав, свобод та інтересів особи у юридично нерівних відносинах із суб'єктами владних повноважень.

РОЗДІЛ 3

ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ

3.1 Адміністративна юстиція: європейський досвід і пропозиції для України.

У будь-якій правовій демократичній державі першочерговим завданням є захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, у тому числі від правопорушень з боку органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Вирішення спорів публічно-правового характеру визначається використанням ефективного та дієвого механізму судочинства та вирішення адміністративних справ по суті. Переходячи до вивчення особливостей міжнародної практики організації судового розгляду адміністративних спорів, важливо зазначити, що серед сучасних організаційних форм адміністративної юстиції поширеними є французька, німецька та англосаксонська моделі [23, с. 95].

Одним із пріоритетних напрямів на шляху становлення та розвитку України як правової демократичної держави є вдосконалення організаційно-правового механізму збереження і захисту прав і свобод, законних інтересів людини і громадянина. Водночас наявність в країні ефективною судовою системи є невід'ємним елементом функціонування такого механізму; має відповідати стандартам верховенства права щодо захисту прав людини у суспільних відносинах шляхом оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів влади в суді. Вивчення досвіду зарубіжних країн щодо вирішення адміністративних спорів є надзвичайно важливим у контексті вивчення даної

проблематики [36, с. 109].

У Франції адміністративна юстиція є самостійною галуззю правосуддя, основною метою якої є вирішення конфліктів між:

1. Громадяни та органи влади.
2. Самі органи та підрозділи [41, с. 30].

За результатами вирішення адміністративних спорів між цими суб'єктами укладаються відповідні судові врегулювання відповідно до та з використанням норм адміністративного права. Французька модель адміністративної юстиції має специфічні властивості. По-перше, французька адміністративна юстиція сформувалася і сьогодні функціонує в рамках виконавчої влади. Незалежність адміністративних судів досягається шляхом їх відокремлення від органів, діяльність яких пов'язана з безпосередньою участю в управлінні державними справами. По-друге, французькому адміністративному судочинству притаманний дуалізм судової системи. Судова система Франції передбачає функціонування двох видів судів – загальних і адміністративних. Відповідно до принципу поділу влади в державі діяльність адміністрації регулюється нормами адміністративного права. Водночас тільки адміністративні суди уповноважені розглядати справи, стороною в яких є адміністрація [27, с. 91-92].

Відповідно до чинного французького законодавства сучасна модель адміністративної юстиції представлена:

1. Вища судова рада (на зразок Вищого адміністративного суду Франції).
2. Апеляційні адміністративні суди; територіальні (обласні та спеціалізовані) адміністративні суди.

Відповідно до Конституції Франції 1958 р. Вища рада юстиції, крім вирішення публічно-правових спорів, уповноважена надавати консультації уряду Франції з питань державного управління (Французька Конституція 1958 р.). Останнє є позитивним аспектом функціонування Вищої ради правосуддя,

оскільки це саме такий тип органу адміністративної юстиції, який може надавати компетентні роз'яснення та консультації у сфері управління, адже у повсякденній діяльності він розглядає справи про порушення прав, свобод та інтересів осіб у цій сфері. До компетенції Вищої ради юстиції поширюється постанова:

1. справи, пов'язані з вимогами про скасування державного указу, постанови чи підзаконного акта, інших рішень міністерств;
2. спори щодо статусу державних службовців, призначених на посади в державних органах указами Президента;
3. спори щодо рішень колегіальних органів національного рівня;
4. справи щодо виборів до регіональних рад Франції та Європейського парламенту;
5. справи щодо оскарження адміністративних актів, застосування яких стосується більшої території, ніж охоплює один суд системи адміністративної юстиції Франції;
6. справи про законність рішень, ухвалених судами апеляційної інстанції адміністративної (касаційної) інстанції [40, с. 175].

Рішення регіональних судів переглядаються адміністративними судами Франції. Найнижчий рівень адміністративного судочинства посідають територіальні (обласні та спеціалізовані) адміністративні суди. Адміністративний процес характеризується наявністю процесуальних норм, як загальних для всіх судів Франції, так і спеціальних, тобто притаманних лише адміністративно-судовій процедурі.

Виходячи з положень Французького адміністративно-процесуального кодексу 2000 р. можна виділити такі особливості організації судового розгляду адміністративних спорів:

1. наявність позовної заяви, оформленої відповідно до вимог чинного законодавства;

2. Змагальність сторін, а саме позивача та відповідача;
3. Слідчий спосіб провадження (справу веде суд; зокрема, суд може дати вказівки щодо передачі відомостей однією стороною іншій, вжити заходів для проведення експертизи та витребування необхідних документів. Тощо);
4. Поєднання принципів гласності та таємності (судове засідання є відкритим, але досудове розслідування матеріалів справи здійснюється кулуарно, а рішення ухвалюється за закритими дверима);
5. Письмовий характер провадження (у судовому засіданні під час усних дебатів сторони позбавлені можливості наводити нові докази та дані, а використовують лише ті, що підтверджені документально);
6. Участь урядових уповноважених, які є незалежними учасниками адміністративного судочинства та висловлюють власну думку в інтересах правосуддя тощо.

Звертаємо увагу, що державні уповноважені уповноважені проводити незалежне розслідування в рамках розгляду адміністративних справ. Таким чином, функціонування інституту урядових уповноважених у процесі вирішення адміністративних спорів відіграє важливу роль у сприянні розвантаженню суддів адміністративних судів [5, с. 109].

Процесуальні основи організації судового розгляду адміністративних спорів у Німеччині визначені Кодексом адміністративного судочинства 1991 р. Система адміністративних судів Німеччини представлена триланковою структурою. Це включає:

1. Федеральний адміністративний суд (штаб-квартира в Лейпцигу);
2. Вищий адміністративний суд;
3. Адміністративні суди.

Повноваження адміністративних судів у Німеччині передбачають контроль за законністю та відповідністю адміністративних актів меті закону (Кодекс адміністративного судочинства 1991 р.) [12, с. 123].

На основі аналізу положень Конституції Німеччини (1949 р.), Кодексу адміністративного судочинства (1991 р.), Закону про Конституцію судів (1975 р.) важливо зосередити увагу на таких особливостях організації судового врегулювання спорів. Адміністративні спори як:

1. Наявність позовної заяви, оформленої з дотриманням вимог чинного законодавства;

2. Можливість об'єднання кількох адміністративних проваджень в одне за умови, що вони стосуються одного відповідача, знаходяться в одному контексті та підсудні одному суду;

3. Слухання справи, а також постановлення судових рішень і ухвал є відкритими; неприпустимі аудіо-, теле-, радіозаписи, а також аудіо- і кінозаписи, призначені для публічного представлення або оприлюднення їх змісту;

4. Мова адміністративного судочинства – німецька;

5. Тривалість судового розгляду оцінюється з урахуванням обставин конкретної справи, зокрема її складності, важливості справи, яка розглядається, поведінки учасників і третіх осіб у цій справі [33, с. 78].

Важливо зосередити увагу на особливостях ухвалених судом рішень за результатами розгляду адміністративних спорів. Згідно з Кодексом адміністративного судочинства Німеччини рішенням у справі адміністративний суд може скасувати нормативно-правовий акт, його окрему частину, доручити адміністрації привести цей вид акта у відповідність із законом або вчинити інші дії. На користь позивача (Кодекс адміністративного судочинства 1991 р.). Зазначене дає змогу стверджувати, що адміністративні суди не мають права вносити зміни до оскаржуваного акта.

Яскравим прикладом англосаксонської моделі адміністративної юстиції є адміністративна судова система Англії. Для адміністративної юстиції в Англії була характерна відсутність принципів відкритості, справедливості та

неупередженості. Важливо зазначити, що законодавство Англії не містить окремого нормативно-правового акта, який регулює порядок здійснення адміністративного судочинства. Органи адміністративної юстиції представлені адміністративними трибуналами або квазісудовими органами. Трибунал закріплюється за міністерством відповідно до профілю спорів, які вирішуються, а саме:

1. Суди по земельних спорах;
2. Страхові трибунали;
3. Суди з комунальних податків і зборів;
4. Будівельні трибунали;
5. Суди по трудових спорах тощо [37, с. 90].

Специфіка сучасної англійської судової системи полягає в можливості оскарження будь-яких актів, прийнятих адміністративним органом, у суді загальної юрисдикції. Заявник може негайно звернутися до суду, минаючи квазісудові органи.

Отже, англосаксонська система правосуддя у сфері адміністративних спорів базується на принципах, які мають специфічні особливості. Зокрема, до них відносяться:

1. Правило судового прецеденту;
2. Відсутність поділу права на приватне та публічне;
3. Суд виступає головним охоронцем закону, прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина.

3.2 Зарубіжний досвід організації діяльності адміністративних судів.

Хоча Австралія є країною загального права, її система адміністративного

права відрізняється від системи адміністративного права в усіх інших країнах загального права, включаючи Англію. Це пояснюється низкою реформ, запроваджених австралійським урядом у другій половині 1970-х років. У деяких аспектах австралійська система відображає системи адміністративного права континентальної Європи. Однак система загального права залишається в основі австралійської системи [7, с. 518].

Австралія є федерацією. 1 січня 1901 року колишні британські колонії об'єдналися як штати у федерацію під назвою Австралійська Співдружність. Федерація була заснована конституцією, яка була актом парламенту Сполученого Королівства. Кожен із штатів має власний уряд і законодавчу владу. Але є також уряд Співдружності для всієї Австралії. Конституція надає законодавчі повноваження парламенту Співдружності щодо певних питань. Законодавча влада штатів є необмеженою, за винятком того, що вони не можуть видавати закони, що суперечать законодавству Співдружності, щодо теми, щодо якої Співдружність має законодавчу владу.

На практиці уряд Співдружності є дуже потужним. Він має законодавчу владу щодо закордонних справ і оборони, а також довгого списку інших важливих питань. Одним із них є оподаткування. Це, на практиці, було найважливішим з усіх повноважень Співдружності, оскільки воно дає змогу уряду Співдружності бути основним джерелом доходів в Австралії. Це досягається шляхом стягнення податку на прибуток, податку на приріст капіталу та податку на товари та послуги (податок на додану вартість). Для фінансування значної частини своїх витрат штати залежать від грантів Співдружності [17, с. 490].

Це дає Співдружності істотний контроль над діяльністю держави. Освіта та охорона здоров'я в Австралії є переважно державними справами. Однак багато освітніх та медичних програм в Австралії контролюються Співдружністю, оскільки вони покладаються на витрати коштів Співдружності,

а ці кошти надаються Співдружністю лише за умови, що вони витрачаються відповідно до вказівок Співдружності.

Ідеї Монтеस्क'є, засновані батьками-засновниками Сполучених Штатів Америки в їх Конституції, були прийняті австралійськими федераціоністами з великим схваленням. Вони є ключовими для Конституції Австралії.

Система адміністративного права в Австралії відрізняється від багатьох систем адміністративного права в континентальній Європі та інших країнах, заснованих на цивільному праві на відміну від загального права. Зокрема, в Австралії немає різниці між судовими та адміністративними судами. Питання адміністративного права можуть виникати в звичайних судових судах. Виконавче провадження може бути розпочато в цих судах як державними, так і неурядовими сторонами та проти них. Проте створення в 1975 році Адміністративного апеляційного трибуналу як загального суду, який може переглядати більшість виконавчих рішень австралійського уряду, було майже унікальним у світі загального права [26, с. 103].

Адміністративний апеляційний трибунал дійсно має паралелі з системою континентальної Європи, оскільки він знаходиться поза судовою системою в Австралії та є найвищим судом у структурі трибуналів, відокремлених від судів, які вирішують спори з питань адміністративного права. Він робить це шляхом перегляду та переосмислення рішень виконавчої влади.

Проблеми із забезпеченням виконання зазвичай не виникають, оскільки уряд визнає, що він зобов'язаний виконувати рішення адміністративного апеляційного трибуналу, і робить це без будь-якої потреби. Він може зробити це, оскільки рішення адміністративного апеляційного трибуналу стають рішеннями уряду [32, с. 49].

У рідкісних випадках, коли потрібні дії неурядових сторін і вони відмовляються виконувати свої зобов'язання, залучена державна установа

зможе або забезпечити виконання рішення своїми діями, або матиме достатньо повноважень посилатися на юрисдикцію одного зі звичайних судових судів Австралії для виконання рішення.

ВИСНОВКИ

За результатами проведеного дослідження було зроблено наступні висновки:

1. Адміністративна юстиція як організаційно-правовий механізм, вбудований у систему правової держави, покликана забезпечити підпорядкування публічної адміністрації закону і правосуддю. Її місія – гарантувати приватним особам, що будь-який незаконний акт адміністрації, що порушує їхні права, може бути визнаний судом нечинним.

Це основоположне завдання впливає з цілей і завдань адміністративної юстиції, спрямованої на припинення зловживань з боку публічної адміністрації. Правильно визначити завдання адміністративного судочинства – означає створити насамперед у громадян упевненість у своїй правовій захищеності. Акцент на захист прав громадян від дій адміністрації має стимулювати антикорупційну модель.

2. На сучасному етапі провадження реформи адміністративної юстиції, необхідно констатувати, що чим досконаліша модель адміністративної юстиції, тим більш гарантованими виглядають ті можливості, що іменуються публічними правами. Адміністративна юстиція дає змогу приватним особам почуватися впевнено із суб'єктами виконавчої влади, і влада розуміє, що її дії є підконтрольними і можуть бути контрольовані судом, і суд буде на боці особи, яка звертатиметься до суду.

3. Висновок про належність юридичного спору до адміністративної юрисдикції можна зробити тільки тоді, коли у змісті цього спору будуть присутні п'ять критеріїв: суб'єкт владних повноважень; адміністративно-правові відносини; застосування суб'єктами владних повноважень інструментів діяльності публічної адміністрації; сфера діяльності суб'єкта

владних повноважень, яка представлена у вигляді публічного адміністрування; спірні відносини регулюються нормами адміністративного права з урахуванням застережень щодо особливостей суб'єктів владних повноважень та щодо адміністративно-правових відносин.

Якщо, принаймні, одного з цих критеріїв не буде, можемо робити висновок про відсутність адміністративної юрисдикції.

4. У результаті інтенсивних законодавчих змін на шляху впровадження судової реформи було створено нову систему судів, уповноважених на здійснення адміністративного судочинства.

Відповідна модель побудови судоустрою характеризується як низкою позитивних ознак, проте містить також і вади, недоліки у контексті її ефективного функціонування щодо досягнення мети адміністративного судочинства – захисту прав, свобод та інтересів особи у юридично нерівних відносинах із суб'єктами владних повноважень.

5. У будь-якій правовій демократичній державі першочерговим завданням є захист основних прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина, у тому числі від правопорушень з боку органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Вирішення спорів публічно-правового характеру визначається використанням ефективного судочинства та вирішення адміністративних справ. Серед сучасних організаційних форм адміністративної юстиції поширеними є французька, німецька та англосаксонська моделі.

6. Система адміністративного права в Австралії відрізняється від багатьох систем адміністративного права в континентальній Європі та інших країнах, заснованих на цивільному праві на відміну від загального права. Зокрема, в Австралії немає різниці між судовими та адміністративними судами. Питання адміністративного права можуть виникати в звичайних судових судах. Виконавче провадження може бути розпочато в цих судах як

державними, так і неурядовими сторонами та проти них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адміністративне судочинство : навч. посіб. / І. М. Балакарева, І. В. Бойко, Я. С. Зелінська та ін. ; за заг. ред. Н. Б. Писаренко. Харків: Право, 2016. 312 с.
2. Адміністративне судочинство України: теорія та практика: монографія / кол. авт.; за заг. ред. О.М. Нечитайла. Київ: ВАІТЕ, 2015. 288 с.
3. Бевзенко В. М., Смокович М. І. Адміністративний процес України: теорія, практика : підручник. Київ : Дакор, 2021. 1204 с.
4. Бежевець А. М. Електронне судочинство як необхідний елемент цифрової трансформації суспільства та держави. Інформація і право. 2020. № 4 (35). С. 142 -146.
5. Будзик Б. В. Діяльність адміністративних судів України в сучасних умовах: адміністративно-правова характеристика: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Львів, 2021. 209 с.
6. Васильєв С. В. Звернення до суду: алгоритм процесуальних дій (адміністративна юрисдикція): навчальний посібник. Київ: Алерта, 2021. 342 с.
7. Вовк П. В. Поняття адміністративної юрисдикції в парадигмі правової держави. Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 2. С. 517-519.
8. Гуйван П. Д. Обґрунтованість застосування дискреційних повноважень у процесі організації правосуддя. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 6. С. 25-29.
9. Дніпров О. Адміністративно-правові відносини в умовах трансформації предмета адміністративного права. Підприємництво, господарство і право. 2021. № 3. С. 175-179.
10. Желтобрюх І. Л. Адміністративний процес у сучасній доктрині адміністративного права як сфера об'єктивізації статусу сторін судочинства. Правова позиція. 2019. № 3 (24). С. 24 -30.

11. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Стойка А. В. Забезпечувальні в системі гарантування права на справедливий суд. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. Том 66. С. 251-256.

12. Звірко О. Є., Осіпова О. О. Доктринальні аспекти оптимізації адміністративного судочинства України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 3. С. 120-125.

13. Капинос О. В. Теоретико -правові засади функціонування адміністративного судочинства в Україні: дис. ... канд.. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 312 с.

14. Капля О. «Адміністративна юстиція» як юридичний термін. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 5. С. 108-110.

15. Касинюк Л. А., Мельник Е. А. Правова держава та проблеми становлення її в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2019. № 6. С. 28-32.

16. Кихтюк Р. М. Правові засади процесуального статусу сторін в адміністративному судочинстві: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2019. 251 с.

17. Ковалів М. В., Гаврильців М. Т., Стахура І. Б. Адміністративне судочинство: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. 596 с.

18. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15> Text.

19. Корчинський О. І. Правові засади організації адміністративного судочинства в Україні: дис. ... канд.. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Львів, 2019. 185 с.

20. Корчинський О. І. Розвиток адміністративної юстиції в контексті

судової реформи України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія. Юридичні науки. 2018. № 1. С. 142–147.

21. Костроміна О. Г., Бабенко Г. О. Інститут адміністративного позову: сучасний стан та перспективи розвитку. Правова держава. 2021. № 43. С. 28-35.

22. Кравцова Т. М., Петрова Н. О. Сутність та зміст предметної юрисдикції адміністративних судів України. Науковий вісник ХДУ. Серія Юридичні науки. 2018. Том 1. № 2. С. 159-164.

23. Крусян А. В. Судове адміністративне процесуальне право України: дис. ... д-ра філософії: спец.: 081. Одеса, 2021. 267 с.

24. Лавренюк Ю. Ф. Сутність оперативності здійснення правосуддя у справах адміністративної юрисдикції як засобу захисту економічних інтересів України. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2021. № 1. С. 92-94.

25. Малихіна В. В. Організаційно-правове забезпечення адміністративного судочинства в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Дніпро, 2021. 225 с.

26. Маменко Б. М., Пархоменко-Куцевіл. Передумови, ознаки і шляхи формування правової держави. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 17. С. 100-105.

27. Марцинкевич С. А. Правові засади забезпечення позову в адміністративному судочинстві: дис. ... д-ра філософії: спец.: 081. Київ, 2021. 239 с.

28. Мельник -Томенко Ж. М. Принцип верховенства права як універсальна засада адміністративного судочинства. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 6. С. 84-89.

29. Пипяк М. І. Адміністративний суд в системі державних органів України: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Львів, 2016. 191 с.

30. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. №

1402-VIII. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1402-19>

31. Пустовіт Ю. Ю., Запотоцька О. В., Тімашов В. О. Адміністративна юстиція. Південноукраїнський правничий часопис. 2020. № 2. С. 96 -101.

32. Пчелін В. Б. Організація адміністративного судочинства України : правові засади: монографія. Харків: ТОВ «У справі», 2017. 488 с.

33. Решота В. В. Англосаксонська модель адміністративної юстиції: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2020. 180 с.

34. Решота В. В. Передумови формування адміністративного судочинства в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2015. № 3. С. 124-127.

35. Савранчук Л. Л. Проблеми забезпечення доступності правосуддя в адміністративному судочинстві. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2019. № 1. С. 150-153.

36. Сусак М. С. Судові рішення адміністративного суду першої інстанції та процесуальний розсуд. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2019. № 41. Том 1. С. 107-111.

37. Тильчик В. В. Теоретико -методологічні та правові засади вирішення адміністративними судами спорів у сфері публічно-правових відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: спец.: 12.00.07. Запоріжжя, 2020. 448 с.

38. Тур Т. О. Правова природа та ознаки забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 3. С. 183-186.

39. Чабан Н. А. Неупередженість судової влади як гарантія забезпечення прав людини: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.01. Київ, 2021. 293 с.

40. Чумак В. В., Цебинога В. Ю. Захист прав людини в адміністративному судочинстві Німеччини: досвід для України. Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. 2018. Вип. 4 (84). С. 173-178.

41. Школик А. М. Адміністративно-процедурне законодавство в Україні: становлення та систематизація: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: спец.:12.00.07. Запоріжжя, 2021. 46 с.

42. Щерблюк О. В. Організаційні основи судоустрою в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец.: 12.00.07. Київ, 2021. 253 с.